

ARNAVUTLUK DEVLET KÜTÜPHANESİNDEKİ (BİBLİOTEKA KOMBËTARE) TÜRKÇE YAZMA MECMUALAR

Bünyamin ÇAĞLAYAN*

Adem BALABAN**

ÖZET

Klasik Türk edebiyatını teşkil eden divan, mesnevi ve mensur eserler şeklinde kabaca tasnif edebileceğimiz edebi mahsuller telif edilmek suretiyle meydana getirilmiş ana kaynaklardır. Diğer eserlerden seçmeler yapılarak düzenlenen mecmualar da büyük önemi haiz eserlerdir.

Kendisi de şair olan veya edebiyata çok yakın ilgi duyan şahısların düzenledikleri mecmualar edebiyat dünyasında yapılan seferlerin seyir defteri durumundadır. Mecmua düzenleyen zatlar adeta uğradığı her limandan o bölgenin özelliklerini yansıtan hediyelikler alan bir gezgin gibidirler. Bu eserler incelendikleri zaman günümüzde antika değeri taşıyan yadigarlarını bizlere takdim ederler. Bir eser meydana getirecek imkanı bulamamış veya eseri kaybolmuş bir şaire mecmualarda rastlayabiliriz. Bilinen şairlerin hangi coğrafyalarda tanınıp okunduğu, mecmua hazırlayan kişinin edebi zevki ve bir şairin kimlerden etkilendiği veya kimleri etkilediği gibi edebi meselelere cevaplar arandığında başvurulması gereken kaynakların başında mecmualar gelir.

Türk edebiyatı ve özellikle klasik şiir açısından değerli olan mecmualar, yazdıkları dönemlere de birçok yönden ışık tutarlar. Genel olarak edebiyat araştırmalarına yardımcı olmakla beraber, yazdıkları dönemle ilgili tarihi ve toplumsal olaylar hakkında yazılar içermesi yönüyle tarih, toplum ve halk bilimi açısından da önemli kaynaklardır.

Bu çalışmamızda Tiran'da bulunan Biblioteka Kombëtare'deki Türkçe yazma mecmualar ele alınacaktır. Mecmua ve türleri hakkında kısa bilgi verildikten sonra incelediğimiz yazma mecmualar tanıtılacaktır. Bu eserler öncelikle genel özellikleri bakımından sonra içerik yönüyle değerlendirilecektir. Makalenin son kısmında ise incelediğimiz on adet yazmanın katalog bilgileri verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, şiir mecmuası, antoloji, yazma, Tiran

* Yrd. Doç. Dr. Beder University, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: bcaglayan@beder.edu.al

** Yrd. Doç. Dr. Beder University, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: abalaban@beder.edu.al

TURKISH MECMUAS MANUSCRIPTS IN ALBANIAN NATIONAL LIBRARY

ABSTRACT

The mesnevis, divans and other prose works were original works made during the Turkish classical literature. The mecmuas which are selected from other poetry books are very important sources.

The mecmuas are prepared by persons who are poets or persons living near the poets. They are like logbook in the World of literature. Persons who arrange the mecmuas are like a traveler. In every port which they travel, they get souvenirs reflecting characteristic of the region.

By analyzing these works we realize that their heirlooms have antique values even today. We can find poets who did not have the opportunity to write a poem or lost poems in these works. We can find the answer to these questions in the mecmuas:

In which area were these famous poets read and recognized?

What was the satisfaction of the person who prepared the mecmua?

By whom was the poet influenced? Who did he influence?

The mecmuas are valuable in terms of Turkish literature especially classical poetry. They shed light on many aspects to the periods they were written. In general, the mecmuas are important for literature research. They are also helpful in terms of history, society and folklore studies.

This study will analyze the mecmuas at the “National Library” in Tirana. We will give a brief information about the types of mecmuas and its kinds, then we will introduce the mecmuas that we studied. We will evaluate the general characteristics and the content of these works. In the last part of the article, it will be given a catalog information of the mecmuas in the National Library in Tirana.

Key words: Mecmuas, anthology, manuscripts, Tirana.

GİRİŞ

Arapça cem’ kökünden gelen mecmua kelimesi “toplanmış, toplanıp biriktirilmiş, bir araya getirilmiş şey; tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş kitap” anlamına gelmektedir.¹ Daha çok ‘seçme yazı ve şiirlerin bir araya getirildiği yazma eser’ olarak bilinmektedir. Günümüzde düzenli basılıp yayınlanan dergi ve gazete için kullanılan bu kelime daha önceleri “antoloji” anlamında kullanılmıştır. Özellikle 17.-19. yüzyıllar arasında oluşturulan mecmualar genellikle kişilerin kendi sevdiği şiirleri seçip topladığı eserlerdir. Ancak bu eserler bir süre sonra şahsi bir defter olmaktan çıkıp elden ele dolaşmaya başlamış ve bunların da nüshaları

¹ Günay Kut, Mecmua Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yay., 2011., S.170.

çoğaltılmıştır. Bazılarının sahipleri/derleyenleri belli olsa da çoğu itibarıyla mecmualarda yazanlar, müstensihler ve tarihler yoktur.²

Mecmualar hakkında genel bir bilgi olması açısından “Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi”ndeki mecmua maddesinden şu bilgileri aktarabiliriz: “Mecmualar genellikle kişilerin beğenisini yansıtan bir not defteri olarak görevine başlamış ve bu görevini sürdürmüştür. O defter bitince de mecmua dediğimiz şey ortaya çıkmıştır. Çok düzgün ve itina ile hazırlanan mecmualar olduğu gibi çok dağınık hatta kağıdının boyutları, renkleri birbirine uymayan mecmualara da rastlanır. Bu derleyicinin mecmuasına daha sonra eklemeler yaptığını gösterir. Hatta bu arada yazı karakterinin de değiştiği, yani mecmuanın el değiştirdiği de olur.”³

Mecmualar kendi içinde şöyle tasnif edilebilir:

- a. Nazire mecmuaları
- b. Seçme şiir mecmuaları (mecmua-i eş’ar)
- c. Aynı konudaki eserleri içeren mecmualar
- d. Karışık mecmualar. Bu tür mecmualar nazım veya nesir olduğu gibi dilleri farklı farklı olabilmekte ve farklı konulardaki yazıları içermektedir.
- e. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar⁴

Arnavutluk Devlet Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazma Mecmualar

Arnavutluk’ta kayıtlı olarak Türkçe yazma eserlerin bulunduğu iki kütüphane bulunmaktadır. Bunlardan birisi Devlet Arşivleri Müdürlüğü’ndeki yazma eserler, diğeri ise Devlet Kütüphanesindeki (Biblioteka Kombëtare) yazma eserler koleksiyonudur. Biz çalışmamızda sadece Devlet Kütüphanesindeki mecmuaları incelemeye çalışacağız.

Yaptığımız incelemeler sonucu bu kütüphanede on tane mecmua tespit edebildik. Kütüphanedeki eserlerin henüz bir kataloğunun yapılmaması çalışmada bazı güçlükler oluşturmuştur. En kısa zamanda bu kütüphanedeki eserlerin bir katalog çalışmasının yapılmasını temenni etmekteyiz. Genel olarak düzenleyenleri, derleyenleri, yazarları ve tarihleri belli değildir. Ancak sayfa kenarlarındaki notlar, bazı tarihler ve eser içlerindeki temellük kayıtlarından hareketle söylenecek olursa daha çok 18. ve 19. yüzyıllarda oluşturuldukları anlaşılır. İçerisindeki eserlerin bazılarının dil özellikleri ve içinde mahlası bulunan şairler de bu eserlerin bahsedilen yüzyıllarda oluşturulduğu kanısını kuvvetlendirmektedir. Bu eserler hakkında bir değerlendirme yapmadan önce üzerinde çalışılan mecmuaların genel özelliklerini gösteren bir tablo vermek uygun olacaktır.

² Yaşar Aydemir, **Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü Ve Karşılaşılan Problemler**, Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları, c.2/3, 2007, c. 123.

³ Günay Kut, A.g.e., s.170.

⁴ A.g.e., s.170.

Kütüphanedeki mecmuaların genel dökümü şöyledir:

N.	Kitap Adı	Yazar Müstensih Sahibi	Kayıt Numarası	Bölüm Sayısı	Varak Sayısı	Satır Sayısı	Yazı Türü	Tarihi (Hicri)
1	Hayriye-i Nabi ve Hilye-i Nebi-i Hakani ve Hilye-i Şerif-i Nuri Efendi ve Kaside-i Veysi	Yok	Dr 5/2E	4	110	13	Rik'a	1207
2	Mecmuatü't-Tevarihî'l-Müntehabetü'n-Nefise	İzzet	Dr 3/15F	Yok	113	Muhtelif	Rik'a	Tahmini 1230
3	İlahi Mecmuası	İsmail Paşa	Dr 7/8F	Yok	54	Muhtelif	Talik	1298
4	Müntehabat-ı Eş'ar-ı Ateş-i Güftar	İbrahim Fehmi Pekinli	Dr 6/34G	7	199	17	Rik'a	1253
5	Mecmu'a-i Eş'ar-ı Türkiye ve Farişiye	Şerifi Mustafa	Dr 7/24 G	2	95	Muhtelif	Muhtelif	1251
6	Mecmu'a-i Eş'ar	Yok	Dr 7/33 G	Yok	116	Muhtelif	Nesih ve Talik	Yok
7	Bektaşî Nefesleri	Hacı Ethem Beg Camii	Dr 5/28 E	Yok	20	24	Rik'a	Yok
8	Bektaşî Nefesleri	Yok	Dr 1/12 D	Yok	59	Muhtelif	Rik'a	Yok
9	Mecmu'a-i Asar-ı Muhtelif	Yok	Dr 6/17 D	3	110	15	Rik'a	Yok
10	Mecmua	Yok	Dr h 1/33 F	5	115	Muhtelif	Muhtelif	Yok

Tespit edebildiğimiz mecmuaları incelediğimizde bu eserlerin ikisi hariç diğerlerinin düzensiz şekilde oluşturuldukları görülmektedir. Bu bilgileri katalog bölümünde verdiğimiz için tekrar etmeye lüzum görmüyoruz. Ancak mecmualardan birisi mahlasından ve H. 1230-40'lı yıllardaki olaylar üzerine yazdığı tarihlerden anlaşıldığı kadarıyla Keçecizade İzzet Molla'nın şiirlerinden seçmeler ile meydana getirilmiştir. Eserde Sultan Mahmud döneminde yaptırılan birçok mimari eser hakkında yazılan tarihler yer alır.⁵

Diğer bir eser ise İbrahim Fehmi Pekinli'nin H.1253M.1837 yılında topladığı **Müntehabat-ı Eş'ar-ı Ateş-i Güftar** adlı mecmuadır. İçinde Farsça ve Türkçe şiirler bulunan bu eser toplam 199 varaktır. Tam ve düzenli bir mecmua şeklinde oluşturulan bu eserde nazım

⁵ Ramazan Korkmaz, **Keçecizade İzzet Molla (Hayatı-Sanatu-Edebî Kişiliği)**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c. 10, Sayı:1, s.112.

şekilleri ayrı ayrı bölümlerde bir araya getirilmiştir. Arnavutluk'un orta kısımlarındaki Elbasan ve Kavaje şehirleri arasında bulunan Pekin kasabasından İbrahim Fehmi adlı bir zatın derlediği bu eserde o dönem Arnavutluk'u ve Arnavutlarının edebiyatla ve özellikle Türk Edebiyatıyla olan ilgileri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Mecmualarda dikkati çeken bir husus da "Bektaşî Nefesleri"dir. Günümüzde dünya Bektaşîleri'nin merkezi konumundaki Arnavutluk tarihte de Bektaşîler için önemli bir rol oynamıştır. Bizim tespit edebildiğimiz iki mecmuanın adı "Bektaşî Nefesleri"dir. İçerisinde mahlası bulunan şairlere bakıldığında şairlerin bir kısmının önde gelen Bektaşî isimlerine ait olduğu görülürken bir kısmının ise belki şimdi pek bilinmeyen Arnavut kökenli bazı dedelere ait şiirler olduğu anlaşılmaktadır. Bu mecmualar, Arnavutluk'un 18. ve 19. yüzyıllarındaki edebi, dini, tarihi ve sosyal olayları hakkında araştırma yapmak isteyenlerin başvurmaları gereken eserlerdir.

İncelediğimiz mecmualardan hareketle özet olarak şunlar söylenebilir:

- a. Bu mecmualardan yer alan yazı ve notlardan devir hakkında bazı bilgiler yer almaktadır.
- b. Yazıldıkları dönemdeki tarihi bilgilere ulaşılabilir.
- c. Bazı şair ve yazarlarla, önemli devlet adamlarının ölüm ve doğum tarihleri ile mimari eserlerin yapılış tarihleri bulunabilir.
- d. O dönem toplumunun hangi şiir türlerinden hoşlandığı anlaşılabilir.
- e. İstanbul'a uzak olan beldelerde bile İstanbul'da yaşamış şairlerin şiirlerinin okunduğu görülür.
- f. Hangi şairin daha çok sevildiği, yani bir şairin o zamanki tirajı ortaya çıkar.
- g. Arnavutluk'un, Bektaşîliğin önemli bir merkezi olduğu anlaşılır.
- h. Bektaşîliğe ait birçok şiir olduğu görülür.
- i. Şimdi bilinmeyen bazı Bektaşî dedelerinin şiirlerine mecmualarda rastlanır.
- j. Bektaşî nefesleri başlığı altında bir mecmua oluşturulurken hangi şairlerin eserlerinin seçildiği hakkında bilgiler bulunabilir.

Çalışmamızın bundan sonraki bölümü, üzerinde inceleme yapılan mecmuaların katalog bilgilerini içermektedir. Katalog çalışması hazırlanırken Türkiye'de hazırlanan yazma eser kataloglarının çalışma yöntemleri benimsenmiştir. Ancak çalışma sadece bir katalog çalışması olmadığı için ve bu eserleri görme fırsatı olmayan araştırmacıların eserlerde geçen şair ve yazarların kimler olduğunu görmeleri açısından kataloglardan farklı olarak eserler hakkında daha detaylı bilgiler verilmiştir.

1. Mecmua:

Kitap adı: Hayriye-i Nabi ve Hilye-i Nebi-i Hakani ve Hilye-i Şerif-i Nuri Efendi ve Kaside-i Veysi

Kayıt no: Dr 5/2E

Tamamı 110 varak olan eserin dış ölçüleri 14,5 x 20,5 cm ve yazı alanı ölçüleri 8 x 14,5 cm'dir. Harekesiz rik'a yazı türüyle yazılmıştır. Varaklar numarasızdır. Kâğıdı anahtar filigranlıdır. Eser iki sütun şeklinde yazılmış olup her sayfada 13 satır/beyit vardır. Bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış. Sayfa kenarları kırmızı cetvellidir. Eser karton ciltlidir. Yazılış tarihi belli

olmayan eserde 3 adet temellük kaydı var. En eskisi H. 1207 tarihli Muhammed Asaf adını taşır. Eser besmele ile başlar. Bu mecmua içinde dört adet eser bulunmaktadır:

a. Hayriye-i Nabi

2b-63b varakları arasındadır. Toplam 1612 beyittir. 35 ara başlıkla yazılmış olup 62 varaktır. 64a-67a varakları arası boştur.

Başı:

اول الله كريم الشان
مبدع دائرة امكانه

Sonu:

چون ابو الخير قونلدى نامك
خير ايليه حضرت حق انجامك

b. Hilye-i Nebi-i Hakani

67b-98a varakları arasındadır. Toplam 31 varak olup 838 beyit ve 46 bölümden oluşmaktadır.

Başı:

بسمله ايله ايده لم فتح كلام
فتح اوله تا بو معمه بنام

Sonu:

اولمدين بيك يدي تاريخ تمام
بو رسالده تمام اولدى كلام

c. Hilye-i Şerif-i Nuri Efendi

Eser, 98b-100a varakları arasındadır. 48 beyittir. 100b-102a varakları boştur.

Başı:

خداوند جليل و رب اعلا
صفا بخش روح حسن دلارا

Sonu:

ايكى عالم مراد ايله شاد
دعادن نوري ايده ياد

d. Kaside-i Veysi

Eser, 102b-107a varakları arasındadır. Toplam 59 beyittir. Kitabın 107a-110b varakları boştur.

Başı:

الا يا قوم اسلامبول

Sonu:

بيلك تحقيق اولك آكاه

ظهور ايلر مقرر در بامر الله بامر الله

2. Mecmua

Kitap adı: Mecmuatü't-Tevarihî'l-Müntehabetü'n-Nefise

Kayıt no: Dr 315F

Tamamı 113 varak olan eserin ölçüleri:13,5 x 21 cm'dir. Eser siyah bez kaplı karton ciltlidir. Harekesiz rik'a yazı türüyle yazılmıştır. Varak numaraları yazılıdır. Kağıt mavi çizgili satırlı ve kenarları kırmızı dik çizgili hesap defteri kağıdına benzemektedir. Eserde Tiran Medresesinin Latin alfabesiyle yazılmış temellük kaydı vardır.

Eserin başında 2 varak boştur. Metin 1b-103a varakları arasındadır. İçinde yazılan tarihlerden anlaşıldığına göre 1230'lu yıllarda İstanbul'da yapılan eserlerle ilgili tarihler yazılmıştır. Eserleri Sultan Mahmud Han'ın yaptırdığı belirtilir. Eser Keçecizde İzzet Molla'nın yazdığı tarihlerden oluşmaktadır. İçinde toplam 350 adet tarih vardır. Eserin 82b-87a varakları boştur.

104b-110a varakları arasında başka bir hattat tarafından farklı bir yazı çeşidiyle sonradan eklendiği belli olan bir fal kitabı vardır. 110b-11a varakları boş olup 111b-113a varaklarında ise Latin alfabesiyle Arnavutça yazılmış notlar bulunmaktadır.

Başı:

فیضیاب آب جد ایلر جهانی دایما
دادر شوکتما یک مشرب نازکتری

Sonu:

بو طی اندی سخا طومارنی میدان همتده
جهانده خاتم طی اتدکندن سرمسار اولسون

3. Mecmua

Kitap adı: İlahi Mecmuası

Kayıt no: Dr 7/8F

Toplam 54 varaktır. Ölçüleri 16x10,5 cm'dir. Muhtelif satırlarda düzensiz bir cönk şeklinde olup harekesiz talik ile yazılmıştır. Varaklar numaralıdır. Kağıdında filigran yoktur. Deri ciltlidir. Sayfa 54a'dan sonra bazı notlar ve dualar var. 1b-3b varaklar arasında Farsça ve Arapça şiirler yer alır. Ayrıca bazı sayfaların kesildiği belli oluyor. Eserde İsmail Paşa adına H. 1298 tarihli bir temellük kaydı vardır.

Başı:

الهی ن الف سین صاد صافات و یسن بو قوللری یا سبحان
کافرلری آزدرمه طمو اودین قیزدرمه بزم ایچون

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

Sonu:

عفو ایدب عصیانمز قیل رحمتی
اول حبیبک یوزی صوی حرمتی

Eserde mahlası bulunan şairler ve şiirleri:

- 4a – Sezayi (İlahi)
6a – Sezayi (Kerbela Mersiyesi)
7b-10a – Harabi
14a – Muhiti
15a – Eşrefoğlu Rumi
15b – Niyazi
16b – Şeyh Mustafa (Güfte-i Şeyh Mustafa)
17a – Şeyh Mustafa (Güfte-i Şeyh Mustafa)
17b – Şeyh Mustafa (Güfte-i Şeyh Mustafa)
18a – Niyazi, Şeyh Sadi(Güfte-i Niyazi)
18b – Yunus (Güfte-i Yunus)
19a- İsmail Paşa, Sadi
20a- Güfte-i Hakkı
20b – 24a Kaside
24b – Kaside-i Muhammedi
25a – Türkü
25b – Türkü
26a – Nabi (İlahi), Abdurrahim (İlahi)
27a – Eşrefoğlu
28b – Niyazi
29a – Sezayi, Türkü
30a – Aşık Yunus
31a – Şeyh Cemali
32a – Yunus
34a – Güfte-i Vani
35a – Eşrefoğlu
36a – Miskini
36b – Niyazi
37a – Seyfi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

37b – Sezayi (Kerbela Mersiyesi)

38a – Seyfullah

39a – Seyyid Nesimi

40a – Sezayi

41a – Azizi, Güfte-i Şeyh Sadi

42a – Yunus, Güfte-i Şeyh Sadi

42a-53b – Mevlid

4. Mecmua

Kitap adı: Müntehabat-ı Eş'ar-ı Ateş-i Güftar

Kayıt no: Dr 6/34G

Eseri toplayan İbrahim Fehmi Pekinli'dir. H.1253M.1837 yılında toplanmıştır. İçinde Farsça ve Türkçe şiirler vardır. Kırmızı karton ciltlidir. Dış ölçüleri: 12x18 cm, iç ölçüleri ise 7,5x13,5 cm'dir. Sayfalarda 17 satır var. Şiir başlıkları ve mahlasları kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeplidir. Mahlasların üstü kırmızı çizgiyle çizilmiştir. Yazı türü harekesiz rikadır. Kitap tamir görmüştür. Eser toplam 199 varak olup, varak numaraları vardır. 2a-7a varaklar arasında fihrist var. 8b-9b arasında dibace var. 43b'ye kadar bazı sayfalar yok, bazıları ise numaralandırılmamış. Eserin 193b'den sonraki sayfaları boştur. Eserde 1153 tarihli tahmisler var. Tam ve düzenli bir mecmua şeklinde oluşturulan bu eserde nazım şekilleri ayrı ayrı bölümlerde bir araya getirilmiştir. Eserdeki bölümler ve şairler şöyledir:

Birinci Bölüm: Tahmisler

43b – 44a Tahmis-i Ata bera-yı Gazel-i Nedim

44a – 44b Tahmis-i Nabi Efendi bera-yı Gazel-i Molla Camii (Farsça)

44b – 45a Tahmis-i Nabi bera-yı Gazel-i Ruhi

45a – 45b Nabi – Fuzuli

45b – 46a Tahmis-i Atıf – Rakım

46a – 46b Atıf – İzzet Ali Paşa

46b – 47b Ragıp – Saib

47b – 48a Ragıp Paşa – Şevket

48a – 48b Ragıp Paşa – Şevket

48b – 49a Ragıp Paşa – Nabi

49a – 49b Ragıp Paşa – Nabi

49b – Ramiz Abdullah Paşa – Ragıp Paşa

50a – Muhtelif tarihler

İkinci Bölüm: Kasideler

- 30b-31b Keçeci Zade İzzet Molla, kaside
 31b-31a Yeni şehirli İzzet, Habname
 32b-50b Boş
 51a-51b Tahmis Pertev Paşa-Neşet
 51b-52a Tahmis Pertev Paşa-Neşet
 52a-52b Tahmis Pertev Paşa-Neşet
 52b-53b Tahmis Pertev Paşa-İzzet Bey
 54b-54a Tahmis Arif-Sultan Selim
 54a-54b Tahmis, Fer'i-Bahayi
 54b-55a Tahmis, Nef'i-Baki
 55a-55b Tahmis, Tayyar Paşa-Nedim
 55b-56a Tahmis Nedim-Baki
 56a-57a Müstezad, Aşki
 57a-58a Tahmis, Sakıp Efendi-Esad Mushlis Paşa
 58a-69a Boş

Üçüncü Bölüm: Terkib-i bend, Müseddes, Muhammesat

- 69b-70b Terkib-i Bend-i Muaşşer, Fehim
 71a-72b Terkib-i Bend-i Şikayet name-i Fehim
 72b-74a Muhammes-i nabi
 74a-75a Ramiz Abdullah Paşa, Terkib-i Bend
 75a-76a Ramiz Abdullah Paşa, Terkib-i Bend
 76a-77b Ramiz Abdullah Paşa, Terkib-i Bend
 77a-78a Müseddes-i Ulvi
 78a-79a Vasıf, Müseddes
 79a-80a İzze Molla, Müseddes
 (Nakşi Bengii Şeyh Ziyaeddin Medhiyesi)
 80a-81b İzze Molla, Müseddes
 (Nakşi Bengii Şeyh Ziyaeddin Medhiyesi)
 81a-81b Fazıl Bey Müseddes
 81b-82b Lebib, Muhammes
 82b-83a Kemal Paşa Zade, Muhammes
 83a-83b Fer'i Müseddes
 83b-84b Fer'i, Tesdis
 84b-85b Fuzuli, Müseddes (Lisan-ı Çağatayi)
 85b-85b Vehbi, Muhammes

86a-86a Vehbi, Murabba

86b-86b Vehbi, Muhammes

871-101a Boş

Dördüncü Bölüm: Gazeliyat

101b-104a Gazeliyat-ı Baki (15 gazel)

104a-106a Gazeliyat-ı Nef'i (10 gazel)

106a-109a Gazeliyat-ı Fehim (14 gazel)

109a-111a Gazeliyat-ı Sabit (9 gazel)

111a-116b Gazeliyat-ı Nabi (24 gazel)

117a-121a Gazeliyat-ı Ragıp Paşa (20 gazel)

121a-121b Gazel-i Atıf

121b-122a Gazeliyat-ı Fitnat Hanım (4 gazel)

122a-122b Gazeliyat-ı Şeyhü'l İslam Yahya Efendi (3 gazel)

122b-123b Gazel-i Fehim

123a-123a Gazel-i bi-nukat, Nimet-i Madih

123a-123b Gazel-i bi-nukat Der-hakk-ı Sultan Murat, Madih

123b-123b Gazel-i Kabuli

124a-124a Gazel-i Şakir Ahmet Paşa

124a-124b Gazeliyat-ı Ruh-i (6 gazel)

124b-126a Gazeliyat-ı İzzet Bey Yeni Şehri (5 gazel)

126a-126a Gazel-i Recai

126a-127b Gazel-i Mahir Bey

126b-126b Ayniy Efendi, Nazire

126b-127a Nazire, İzzet Molla Zade Fuat Bey

127a-127a Gazel-i Mahir Bey

127a-127b Gazel-i Fadıl Bey

128a-128a Gazel-i Sami Bekir Paşa

128a-128b Gazeliyat-ı Vecdi (3 gazel)

129a-129a Gazel-i Faizi

129a-129b Gazeliyat-ı Fazıl Tevbe-kari (3 gazel)

130a-130a Gazel-i Naim

130a-130b Gazeliyat-ı Hacı Bekir Faik Paşa-El-hac Rasim Efendi (2 müşterek gazel)

130b-130b Naim, Nazire

130b-131a Gazeliyat-ı Rasim Efendi (3 gazel)

131b-131b Nazire Ebu Bekir Paşa

- 131b-131b Gazel-i Faik
 131b-132a Rasim Nazire
 132a-132a Gazel-i Ebu Bekir Paşa
 132a-132b Gazel-i Rasim Efendi
 132b-132b Naim, Nazire
 133a-133a Müstezad, Galib
 133b-133b Müstezad, Fer'i
 133b-134a Gazel-i Lezizi
 134a-136a Gazeliyat-ı Vevbi (11 gazel)
 136a-136a Gazel-i Rıza
 136b-136b Gazel-i Suzi
 136b-137a Gazeliyat-ı Yahya (3 gazel)
 137a-137a Hayali, Nazire
 137a-137b Arifi, Nazire
 138a-138b Gazeliyat-ı Rıza (2 gazel)
 138b-138b Gazel-i Muhlis Esat Paşa
 139a-140a Gazeliyat-ı İzzet Molla (5 gazel)
 140b-161a

Beşinci Bölüm: Tarihler

- 161b-162a Fehim, Tarih-i Feth-i Bağdat
 161b-161b Cevri, Tarih-i Feth-i Bağdat
 162a-162a Fehim, Sultan Murat'ın vefatı, İbrahim Han'ın cülusu
 162a-164a Sabit (5 tarih)
 162a-162a Cevri (2 tarih)
 164a-166b Nabi (13 tarih)
 166b-168b Ragıp Paşa (7 tarih)
 168b-169a Pertev Paşa (2 tarih)
 1691-169b Esad Efendi
 169b-169b Lebib
 169b-169b Ayni (9 tarih)
 170a-170b Rasih
 170b-170b İzzet Molla
 170b-170b Esad Efendi (3 tarih)
 171a-181a Boş

Altıncı Bölüm: Mukatta, Rubai, Müfred, Mesnevi, Muamma, Lügaz

181b-182a Kıta, Fehim (2 adet)

1821-182a Kıta Nabi

1821-182a Cevap, İbrahim Paşa

182b-182b Kıta Nabi

182b-186a Muhtelif, Kıta, Lugazlar

186a-186b İzzet, Mesnevi Bera-yı Takriz-i İsn-i Zafer

186b-191b Muhtelif Kıtalar, Beyitler, Müfredler

Yedinci Bölüm: Şarkılar

191b-192b Vasıf (4 şarkı)

192b-192a Pertev Paşa

1931-193b Leyla Hanım

Başı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دمبدم حمد و سپاس و بیغایات ناظم دیوان کافه موجودات و شیرازه بند

اجزای نسخه کائنات اولان جناب خداوند مجیب الدعوات

Sonu:

ایلدک ویرانه کولم هماوش لانه کاه

ای پری رو آشیانک قلب ویرانم میدر

ایتسه لیلا عشقله تعیب اولنمز ترک جان

نیلیم زار و فغانم اولدی رشک بلبلان

انکله دی فریاد و آهمدن زمین و آسمان

تا بو رتبه آهمدن باعث او جانانم میدر

5. Mecmua:**Kitap adı:** Mecmu'a-i Eş'ar-i Turkiye ve Fariyie**Kayıt no:** Dr 7/24 G

Yazılış tarihi belli olmayan eserde Şerif Mustafa adına H. 1251 tarihli bir temellük kaydı vardır. Eser 124 varaktır. Ölçüleri: 10,5x16 cm'dir. Karton ciltli olan eser değişik yazı çeşitleri ve değişik nazım şekilleriyle yazılmıştır. Satır sayıları muhtelif, bazı sayfalar ise boşdur. Bazı sayfalar çift sütun şeklinde yazılmıştır. Kitap tersten ikinci bir kitap şeklinde düzenlenmiştir. İçinde Farsça, Arapça ve Türkçe şiirler var. Bir fikir vermesi açısından içinde şiiri olan bazı şairler ve şiir adetlerini şöyle sıralayabiliriz: Sadî 2 şiir, Molla Camî 1 şiir, Nesimî 14 şiir, Misalî 4 şiir, Nimetî 7 şiir, Arşî ve Muhitî 1'er şiir.

Birinci kitabın başı:

کفتة سعدی رحمه الله واسعة

آخرى كه كويم ترا اى ماه روى چون پرى
كاندر فراق روى تو طاقت نماند از غم خورى
اى دلبرى روى من زيبا رح حوش بوى من
آخر ناكاه كن سوى من وقتى كه بر مابكرى

Birinci kitabın sonu:

فيض بخش طالبان حاجتى و اى ساتلان
رهنماى كمراهان مشكل كشائى محكمات
زير اقدامده دنياى دنى پامال كم
پاييدر چوكان كوى اين جهان بى ثبات

İkinci kitabın başı:

صاحب اين سفينه را يا رب
از بلاهاى دهر امانش ده
من ندانم كه چيست مقصودش
هر چه مقصود اوست آتش ده

İkinci kitabın sonu:

رباعى
شربت انكبين مجوى از دهر
كه بر آميخت شهد او با زهر
تو تصور كنى كه آن عسلست
آن عسل نيست شربت اجل است

اى مرشد كامل بو نه سردر بكا كوستر
بيك بييل ياشمق آدمه بر كونه دكلدر

6. Mecmua:

Kitap adı: Mecmu'a-i Eş'ar:

Kayıt no: Dr 7/33 G

Ölçüleri 6,5x15 cm olan eser deri ciltli, şemselidir. Üstünde Mühr-i Süleyman var. Bazı yerleri hareketli nesihle bazı yerleri harekesiz talikle yazılmıştır. Cönk şeklinde tertip edilmiştir. Satır sayıları muhtelif, bazı yerlerde boş sayfaları var. Filigransız ince kağıtla yazılmıştır. Temellük kaydı yoktur. Bazı sayfalarında hadisler var. Yukarıda ifade edildiği gibi bir fikir vermesi için eserde mahlası geçen şairler şunlardır:

- 1) Nesimî,
- 2) Pîr Sultan Abdal,
- 3) Aşık Ömer,
- 4) Kemaleddin Şemsî İbrahim Baba,
- 5) Cefâ'î,
- 6) Aşkî,

- 7) Şems-i Tebrizî,
- 8) Elbasanî Vekil Baba,
- 9) Şehidî,
- 10) Hacı Bektaş Velî,
- 11) Kaherî Baba,
- 12) Mevlana,
- 13) Aşık Ömer,
- 14) Şah Hatayî,
- 15) Niyazî,
- 16) Tûrabî.

Ayrıca içinde *Güfte-i Duhter-i Hüseyin-i bî-karar* adında bir şiir bulunmaktadır.

Başı:

بازینچه شور شست گه در خلق عالمست
بازین چه نوحه وچه عزا وچه ماتمست
بازین چه رستخینه عظیمست کز زمین
بی نفخ صور خواسته تا عرش اعظم است

Sonu:

مرشد و مقرر را جنین باید
... رهنما جنین شاید
که بکھواره شدها بدرد
نه که در غار زخم مار حوره
وصی کیست که تجهیز مصطفی که کرد
نه انکه روی بمسجد منبر ترا رد

7. Mecmua:

Kitap adı: Bektaşî Nefesleri

Kayıt no: Dr 5/28 E

20 varak olan eser 20x11 cm ölçülerinde oluşturulmuştur. Kırmızı renkli karton ciltlidir. Kağıt türü, sarı renkli saman kağıttır. 24 satır harekesiz rik'a ile yazılmıştır. Hacı Ethem Beg Camii'nden alındığına dair not var. İçinde 53 adet şiir yer almaktadır.

Mahlası bulunan şairler:

- 1) Nesimî,
- 2) Şeyh Mustafa,
- 3) Celalî,

- 4) Hacı Ethem Şehid Beg (2 şiir),
- 5) Kandî,
- 6) Hatayî,
- 7) Kamberî,
- 8) Eşrefoğlu,
- 9) Aşık Yunus,
- 10) Şems-i Tebrizî,
- 11) Ahmed Camî,
- 12) Vecdî,
- 13) Niyazî,
- 14) Nurî,
- 15) Cemalî,
- 16) Hayrî,
- 17) Emir Süleyman Abdal,
- 18) Za'ifi,
- 19) Nazîm,
- 20) Sarayî

Başı:

الا ای سائل اوصاف حیدر حفا در نبی عم پیغمبرک
 اکر بدنن حبر ألمق دیلرسک علینک بحرینه دالمق دینلرک
 علی نورنده اولدی ظاهر اشیا ی زمین و آسمان پنهان و پیدا
 علیدر کلشن تحقیق بلبل علیدر معرفت باغینه سنبل

Sonu:

قروشم قافلر کبی
 طوتشمشم کلحان کبی
 آه ایدرم یعقوب کبی
 یوسف شاهه او غرادم

عبدالرحیم ترسوسی
 یورکنی صاغ صانورسن
 باشلر آلوب باشلر کسر
 حمینلو شاهه او غرادم

8. Mecmua:

Kitap adı: Bektaşî Nefesleri

Kayıt no: Dr 1/12 D

Karton ciltli, ince filigransız kağıda, 59 varak, harekesiz rik'a yazı türü ile yazılmıştır. Ölçüleri 24x16,5 cm ve 17,5x8,5 cm'dir. Bazı yerler kırmızı mürekkeple yazılmış, mahlasların altında kırmızı renk çizgi var. Mecmuanın sonunun eksik olduğu anlaşılmaktadır.

Mahlası bulunan şairler:

- 1) Feryadî,
- 2) Selamî,
- 3) Muhitî,
- 4) Askerî 3 şiir,
- 5) Nesimî 8 şiir,
- 6) Viranî Sultan 19 şiir,
- 7) Türabî Baba 5 şiir,
- 8) Vehbî 19 şiir,
- 9) Seher Abdal,
- 10) Seyfî 2 şiir,
- 11) Pir Sultan Abdal 17 şiir,
- 12) Mehmed bin Abdal,
- 13) Pir Abdal Musa,
- 14) Pir Sultan,
- 15) Sersem Abdal,
- 16) Balım Sultan,
- 17) Rahî,
- 18) Hüseyinî,
- 19) Otman Baba,
- 20) Kul Himmet,
- 21) Hatayî 10 şiir,
- 22) Kalender Abdal,
- 23) Hevayî,
- 24) Seyyid Nizam,
- 25) Seyyidî,
- 26) Hulkî,
- 27) Hacı Bektaş Velî,
- 28) Vehhâb,
- 29) Kaygusuz Abdal,
- 30) Nakşî 3 şiir,

31) Şairi belli olmayan 5 mersiye var.

Başı:

جهانه وار اولمدن كتم آدمده
حق ايله برلكده بكتاش ايدم بن
وار ايتدی بو ملكی چون كه آدمده
يازدم تصویرنی نقاش ایدم بن

Sonu:

علی نورندن اولدی ظاهر اشیا
زمین و آسمان پنهان و اشیا
علیدر کلشنده تحقیق بلبل
علیدر معرفت باغنده سنبل

9. Mecmua:

Kitap adı: Mecmu'a-i Asar-ı Muhtelif

Kayıt no: Dr 6/17 D

110 varak olan eser karton ciltlidir. Eserin ölçüleri 14x19,5 ve 7,5 x 12 cm'dir. Harekesiz rik'a ile ve 15 satır olarak yazılmıştır. Bazı sayfalar harekelidir. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Yazı türleri ve kağıtlarının farklı olması üç ayrı eserin daha sonra bir araya getirildiğini göstermektedir.

Birinci kitap: 1b-17a

1b-9a arasında nesir şeklinde Arapça hutbeler var. Yer yer kırmızı mürekkeple yazılmış. 10b-14b arasında mevlid bulunuyor. 15a-17a arasında muhtelif notlar var.

İkinci kitap: 17b-51b

7,5x13,5 cm yazı alanı ölçülerinde kırmızı cetvelli, harekesiz rika ile yazılmıştır. Hüdayî'nin şiirleri yer almaktadır.

Üçüncü kitap: 52a-110b

52a-54b arasında muhtelif notlar ve boşluklar var. Ahmedî mahlaslı bir şiir ile muhtelif beyitler ve mahlassız şiirler yer alır.

55a'dan itibaren eserin sonuna kadar mahlası bulunan şairler şunlardır:

- 1) Nergisî Efendi,
- 2) Bakî Efendi (mersiye),
- 3) Ganizade Nadirî Efendi,
- 4) Yahya Bey,
- 5) Fevrî Çelebi (Dibace),
- 6) Revanî Bey,
- 7) Şemsî Efendi,
- 8) Acemî Kasımî,
- 9) Necatî,

- 10) Miskin Aşık (bir türkü)
- 11) Fenarî Efendi,
- 12) Aşkî,
- 13) Garibî,
- 14) Emrî,
- 15) Suçî Efendi,
- 16) Ferruhî,
- 17) Sultan Süleyman
- 18) Rahmî,
- 19) Talibî,
- 20) Nesimî,
- 21) Muhyiddin,
- 22) Ahmedî.

Ayrıca değişik sayfalarda muhtelif beyitler, dörtlükle yazılmış bir şiir, gazeller, murabalar, muammalar, semailer, münacaatlar, türküler, hadisler, kıt'alar, muhammesler, şarkılar, mensur soru ve cevaplar, mensur manzum karışık metinler, boşluklar, küçük risaleler, deyişler yer almaktadır.

63a'da Mehmed Paşa'nın H. 985 yılında yaptırdığı köprü için bir tarih yer alır. 63b'de Şeyh Efendi, El-Hac Ahmed Efendi ve Mustafa Efendi adına kayıtlı 3 tarih yer alır.

Başı:

هذا حطبة شريف

الحمد لله رب العالمين الحمد للذي هدانا لهذا وما كنا لنفتدى لولا ان هدانا الله وما توفيقى واعتصمى بسم الله

Sonu:

سنسک یلدوزلرک شاهى سورسک کوزل اللهى

کل اولم بوینون قانى صحر یلدى تنى

ملكى الكر یلدوزى ...

حقى سورسک ملكى چوق ...

10. Mecmua:

Kitap adı: Mecmua

Kayıt no: Drh 1/ 33 F

Tamir gördüğü belli olan eser deri ciltli, 14,5x20 ve 16x9 cm ölçülerinde ve 15 satır olarak meydana getirilmiştir. Mecmuada beş eser bir araya getirilmiştir. 115 varaktır.

Birinci bölüm: (1b-20a)

Şahidî'nin "Tuhfe-i Şahidî" adlı manzum Farsça-Türkçe sözlüğüdür. Bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış. İçinde geçen kelimelerin altlarına kırmızıyla rakamlar yazılmıştır. Eserin 2 varaklık kısmı ciltleme sırasında daha sonraki bölümün sayfaları arasına yerleştirilmiştir. 20b-21a

sayfalar arasında harekeli nesihle yazılmış muhtelif şiirler var. Mehmed ve Çoban Efendi adına temellük kayıtları bulunur.

İkinci bölüm: 21b-52b

Yazı ölçüleri 8x15,5 cm'dir. Yıldızlı cetveli olup harekesiz nesih yazı türü ile iki sütun halinde yazılmıştır. Farsça bir mesnevi yer almaktadır.

Üçüncü bölüm: 53a-74a

Muhtelif notlar, boşluklar, Arapça mensur metinler, muhtelif beyitler yer alıyor. 56a-57b arasında Tuhe-i Şahidi'den bir parça yer alıyor. 60b-65b ve 67a-72a arasında Tenbihiye başlıklı Türkçe mensur bir risale bulunuyor.

Dördüncü bölüm: 74b-101a

Arapça-Farsça-Türkçe bir sözlüktür. Açıklamalar Arapça, madde başları Farsça olup kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 17x8 cm ölçülerinde harekesiz nesihle 21 satır yazılmıştır. Müellifi Şaban ibni Yahya el-Hanefi, müstensih Davud bin İbrahim bin İsmail'dir. H. 1113 tarihinde yazılmıştır. 93b'de 4 farklı okunmaz durumda temellük kaydı var. 101b-102a sayfalarında muhtelif beyitler ve karalamalar var.

Beşinci bölüm: 102b-115b

Dürr-i Şah-ı Rıza adlı Farsça manzum bir eser var. Beyitlerin başında hangi konuyla ilgili oldukları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser harflerle bölümlere ayrılmıştır. *Ti* (ط) harfine kadar bölümler yer almaktadır. Yer yer harekeli talik yazı kullanılmıştır. Her sayfada 11 satır var. Cetvelsiz yazılmış. Eserin kenarında Farsça beyitlerden oluşan başka bir eser vardır. Kenardaki eser 6,5x13 cm ölçülerinde 13 satır olarak yazılmıştır.

Başı:

کتاب مثنوی کم قوت جاندر ضیا و نور چشم عاشقاند
بکا کشف اولدی بر تعلیم استاد آنکله ایدرم عشاقی ارشاد

Sonu:

شاهدیه هر کم ایلرسه دعا
ایده محشرده شفاعت مصطفی
بیگ یوز یتیمش برنجی سنه سنده ماه جمادی الاخرک
ابتداسنده محمد رفیع آغا مرشدزاده محمد افندی دن
مشقه ابتدا ایتدیکنی در غفلت اولنمیه

SONUÇ

Arnavutluk 500 yıl Osmanlı idaresinde kalmış bir coğrafya olarak o dönemlerde meydana getirilmiş çok sayıda mimari ve edebi esere ev sahipliği yapmıştır. Yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen kamu kurumlarında ve özel kütüphanelerde Türkçe el yazması eserler bulunmaktadır. Ülkenin yirminci yüzyılın ikinci yarısında dış dünyaya kapalı bir yönetimle idare edilmesi ve Türkiye'de sınırlarımız dışında kalan eserlere karşı kayıtsızlık burada yazılan veya okunan eserlerden haberdar olunmasına engel olmuştur.

Bu çalışmamızla mecmualar konusunda inceleme yapmak isteyen araştırmacılarımıza Arnavutluk'taki eserler hakkında bilgiler vermek suretiyle yardımcı olacağımızı ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

- AYDEMİR, Yaşar, Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler, Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları, c.23, 2007.
- AYDEMİR, Yaşar; HAYBER, Abdülkadir, Makedonya kütüphaneleri Türkçe yazma eserler kataloğu, TİKA yay., Ankara, 2007.
- GIYNAŞ, Kamil Ali, Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 25, Yıl: 2011.
- GÜLTEKİN, Hasan, Düzenleyeni Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası: Mecmû'a-i Nezâyir (A Magazine Whose Writer is Unknown: Mecmû'a-i Nezâyir), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), Cilt: 4 Sayı: 18, Yaz 2011.
- KORKMAZ, Ramazan, Keçecizade İzzet Molla (Hayatı-Sanatı-Edebî Kişiliği), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, c. 10, Sayı:1, 2000.
- KUT, Günay, Mecmua Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yay., 2011.
- MENGİ, Mine, Bir Şiir Mecmuası Hakkında, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/840/10630.pdf>
- SELÇUK, Bahir, 18. Yüzyıla Ait Bir Mecmuada Üsküdar, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/3 Spring 2009.
- ŞAHİN, Ebubekir S., Keçecizade İzzet Molla'nın Yazdığı Tarih Manzumeleri, Gazi Türkiyat, Güz 2011, Sayı 9, s. 149-163
- TDK, Türkçe Sözlük, 2011.
- ZÜLFE, Ömer, Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası ("An Approach To Two Nazeerah Macmuas From Viewpoint Of Biographical Information") Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 4, Sayı: 18, Yaz 2011.